

אספורה שמך לאחי

♦ י"א אלול תשפ"ד ♦

השני תביעה כלשהי? ואכן התקבלה טענתו, ונסתלקו להם משם בבושת פנים.

♦ בן סורר ומורה ♦

בן שהגיע לגיל שלוש עשרה שנה ויום אחד, שאינו שומע בקול אביו ואמו, גונב מעות מאביו וקונה בהן בשר ויין, ואוכל ושותה אותם במידה גסה, מחוץ לרשות אביו, כשהוריו רואים זאת, הם מייסרים אותו, ומזהירים אותו בפני שני עדים, שאם ימשיך בדרכו הרעה הם יביאוהו לבית דין, אם לא שמע ועבר שוב אחר ההתראה, מביאים אותו אביו ואמו לפני בית דין של שלשה דיינים, ואומרים להם; בננו זה סורר ומורה, שאחר שהתרנו בו בפני שני עדים, גנב משל אביו, וקנה בשר ויין, ואכל טרטימר [מדה מסוימת] בשר, ושתי חצי לוג יין; והעדים מעידים שראו שגנב וזלל וסבא לאחר ההתראה, והבן נענש בבית דין בעונש מלקות. אם חזר הבן לגנוב, לזלול ולסבוא, מביאים אותו הוריו לבית דין של עשרים ושלשה, ומביאים עדים שראו שגנב וזלל וסבא לאחר שהתרו בו, ועל סמך עדותם הרי הוא נידון לסקילה.

מסופר שפעם נכנס ת"ח אל הגר"י אברמסקי ז"ל בעל ה"חזון יחזקאל", ובתוך דבריו סיפר לו, כי הוא עוסק עתה בלימוד פרק "בן סורר ומורה" שבמסכת סנהדרין. כששמע זאת רבי יחזקאל אמר לו; הבה ואספר לך מעשה נורא, שאירע עמי כאשר כיהנתי כרב ברוסיה, יום אחד באה אלי אשה וביקשה: רבינו, תתפלל נא בעדי שבני ימות! נזדעזעתי לשמוע את בקשתה החריגה והמזעזעת, ואז פתחה האם והסבירה את בקשתה התמוהה; בן יחיד לה, ועתה קיבל צו גיוס לצבא הרוסי, ביודעה את המכשולות והנסיגונות שיעמדו בפניו, חוששת היא פן יכשל וייצא לתרבות רעה, ולכן מבקשת שהרב יתפלל, כדי שימות עכשיו כיהודי כשר וטהור, בטרם תיטמא נפשו בעבירות, והאשה כבר היתה מבוגרת, ומודעת לכך שלא יהיו לה עוד ילדים וזהו בנה יחידה. אך למרות הכל, החשש הנורא פן

♦ כי תהיין לאיש שתי נשים ♦

התורה הקדושה ציוותה שאם יש ליהודי בן בכור, הרי אחר פטירתו מהעולם, הבכור יורש פי שנים נגד ירושת שאר הבנים, לדוגמא; כשיש לו חמשה בנים יחלקו את הירושה לששה חלקים והבכור נוטל שני חלקים, ואין האב יכול לצוות לשנות את הירושה, שהבן הקטן ממנו יטול פי שנים, אפילו אם הבן הקטן אהוב עליו ביותר, וגם אם יש לו שתי נשים, והאחת אהובה עליו והשנייה שנואה עליו, וילדו לו בנים, ואשתו השנואה הולידה את הבן הבכור, בכל זאת לא יוכל לשנות ולתת חלק הבכורה לבן האהובה, אלא יתן פי שנים לבכור שהוא בן השנואה. אמנם כל זה שייך רק לירושה, אך במשך חייו יוכל לתת מתנות למי שרוצה.

ומעשה¹ שהיה פעם אחת באו בני ישמעאל ובני קטורה, לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון, ואמרו לו ארץ כנען שייכת גם לנו, ויש לנו בה זכות ירושה מאברהם אבינו, שהרי סבא שלנו ישמעאל היה בנו של אברהם, שנולד לו מהגר, ואנחנו ירשנו את הארץ, ובני ישראל היו נתונים בלחץ גדול, כי² אלכסנדר מוקדון שלט אז על כל העולם, ואם הוא יפסוק לטובתם הרי בני ישראל אבודים, ובכך ה' יתברך העיר את רוחו של חכם אחד מחכמי ישראל ושמו גביהא בן פסיסא, ואמר להן לחכמים תנו לי רשות ואלך ואדון עמהם לפני אלכסנדרוס מוקדון, ואין לכם מה להפסיד כי אם יצחוני אִמְרו; הדיוט שבנו נצחתם! ואין אנו מחויבים לדבריו, ואם אני אנצח אותם, אִמְרו להם; תורת משה רבינו נצח אתכם! ואכן נתנו לו רשות, הלך ודן עמהם, אמר להם מהיכן אתם מביאים ראייה, שיש לישמעאל זכות ירושה? אמרו לו; מן התורה, שכתוב כי את הבכור בן השנואה יכיר, וישמעאל שהיה בכור, בדין הוא שיטול פי שנים, אמר להם; אף אני לא אביא ראייה אלא מן התורה, הרי הפרשה הזאת מדברת בענייני ירושה שאי אפשר לשנות, אבל במשך החיים יכול אדם לתת מתנות, והרי אברהם נתן ליצחק מתנה בחייו, שנאמר; ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק, ובכך אב שנתן צוואה לבניו בחייו, ושילח את שאר בניו מעל יצחק בנו בחייו אל ארץ קדם, וכי יש לאחד על

1. בראשית רבה ס"א ז'

2. מגילה י"א תוד"ה שלשה

ומעשה שהיה ביחזקאל הנביא שהקב"ה הוציא אותו לבקעת דורא, וראה שהיא מלאה עצמות, והעבירו סביב ההר והנה עצמות רבות מאוד, ויבשות מאוד, ויחזקאל אמר נבואה, ונהיה רעש והתחילו כל העצמות לקפוץ ולהתחבר עצם אל עצמו, בכל מקום פיזורם, היו מתקרבים כל אחד אל מקום חיבורו, אח"כ עלה עליהם גידים ובשר וקדם עליהם עור, ושוב התנבא יחזקאל ואמר; 'כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהִים מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בְּאֵי הָרוּחַ וּפְחֵי בְּהַרְוֵגִים הָאֵלֶּה וַיְחִיו, וַתָּבֹא בָהֶם הָרוּחַ וַיְחִיו וַיַּעֲמְדוּ עַל רַגְלֵיהֶם חֵל גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד, וְהָיוּ בָהֶם שֵׁשִׁים רִיבּוּאֵי מֵתִים, וְכוּלָם עָמְדוּ לְתַחִייה, אֲבָל הִנֵּה רוּאָה יַחְזַקְאֵל מֵת אֶחָד, שֶׁנִּשְׁאַר מֵת וְלֹא חָזַר לְתַחִייה, שֶׁאֵל הַנְּבִיא וְאָמַר; רַבּוֹן הָעוֹלָמִים, מַה טִּיבוֹ שֶׁל זֶה הָאִישׁ מְדוּעַ נִעַנַּשׁ יוֹתֵר מִכֹּל הַשֵּׁשִׁים רִיבּוּאֵי וְאִינוּ קָם לְתַחִייה? עֵנָה ה' יִתְּבַרֵךְ; בְּנִשְׁפָּךְ נָתַן וְתִרְבִּית לְקַח וְחֵי לֹא יִחִיה, פִּירוּשׁוֹ; הָאִישׁ הַזֶּה הָיָה מְלוּה בְּרִיבִית וְלֹכֵן אִינוּ קָם לְתַחִייה.

ומעשה שהיה עם הגאון רבי עקיבא איגר ז"ל, שאחד מעשירי עירו פוזנא היה כל ימיו מלווה ברבית קצוצה לבני העיר, כשמת אותו עשיר הודיעו אנשי החברה קדישא לבני משפחתו שלא יסכימו לקברו עד שישלמו סכום נכבד ביותר, בני משפחתו של העשיר התקוממו על הדרישה המופרזת ופנו מיד אל מושל העיר בטענה שהחברא קדישא מנצלת את מצבם, ומבקשת לגבות מהם מחיר מופרז, על חלקת קבר קטנה, המושל ששמע את טענתם, שלח לקרוא לרבה של העיר, רבי עקיבא איגר ומיד כשהגיע לפניו שאל אותו בכעס; איך זה שאתם מבקשים לגבות סכום גבוה כל כך על חלקת קבר קטנה, שכל שאר התושבים משלמים עבורה סכום פשוט? השיב לו רבי עקיבא איגר; דבר פשוט הוא, אנחנו היהודים מאמינים בתחיית המתים ומצפים בכל יום שיבוא המשיח, וכל המתים יקומו מקבריהם, הרי שכל אחוזת קבר הנמכרת על ידי החברה קדישא, אינה נמכרת אלא לתקופה קצרה, ואין מקום לדרוש עבורה מחיר גבוה, אבל אדם זה שהיה מלווה ברבית, לא יקום לתחיית המתים, נמצא שבני משפחתו קונים עבורו חלקת קבר לאחוזת עולם לכן הם צריכים לשלם עבורה מחיר גבוה ביותר.

◆ כִּי יִקְרָא קִנְיָן צְפוּר לְפָנֶיךָ ◆

מצוה, שאם יזדמן לאדם קנ צפור, והאם רובצת עליהם, בין אם יש בקנ ביצים או אפרוחים הרבה בין אם אין בו אלא ביצה או אפרוח אחת, שלא יקח את האם ואת הבנים, אלא ישלח את האם ואז יקח את הבנים.

ייצא הבן לתרבות רעה היה אצלה הגרוע מכל, האם הזילה דמעות כמים, כאשר רבי יחזקאל בכה יחד עמה, בסופו של דבר אמר: נתפלל כולנו שיעמוד בנסיונות ויישאר יהודי כשר. ואכן כך הווה. סיים רבי יחזקאל את סיפורו ואמר: באותה שעה חשתי כאילו עמדה לנגד עיני תמונה חיה ומוחשית, מה שנאמר בתורה על בן סורר ומורה שנהרג על שם סופו; ותפשו בו אביו ואמו והוציאו אותו אל זקני עירו... ההורים בעצמם, מתגברים על האהבה הטבעית, ביודעם כי בנם עתיד לצאת לתרבות רעה ולאבד חיי הנצח, ומבקשים לנהוג בו את הדין של "ימות זכאי ואל ימות חייב":

◆ הַשְּׁבֵת אֲבִירָה ◆

פעם היה הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זיע"א בדרך, ועצר לשבות שבת באיזה מקום והקימו שם אוהל גדול עבור כל המתפללים, ובאמצע השבת מצא חסיד אחד באוהל התפילה על הריצפה 'גארטל' של אחד המתפללים שנאבד לו, והכריז; מי שנאבד לו 'גארטל' ויתן סימנים יקבלנו חזרה. כששמע האובד את הכרזתו, עמד בצד השני של האוהל, וצעק לו מיד שהוא איבדו, ואלו הם סימניו. בדק המוצא בסימנים, ואכן התאימו, וכבר רצה לזרוק את החגורה להחזירה לבעליה, אלא שבדיוק אז נכנס הרבי, וראה את מה שברצונו לעשות, ותיכף העירו על כך, ואמר לו; מצוה חשובה של השבת אבידה הגיעה לידך, מצוה שיכול אדם לחיות מאה ועשרים שנה ולא יזכה לקיימה, מצוה כזו אתה רוצה לזרוק? אל תעשה כן, אלא תאמר בעת שתקיים את המצווה לשם כל ישראל, ותכוון לזכות גם לאותם היהודים שאין בידם את הזכות לקיים מצות השבת אבידה.

◆ לֹא תִשְׂרֹף לְאַחֶיךָ נִשְׂרֹף כֶּסֶף ◆

מצוה גדולה להלוות כסף לנצרך לך, ומצוה זו³ יותר גדולה ממצוות צדקה, אך התורה אסרה לקבל עבור זה תוספת, וזה הנקרא "איסור ריבית" שאסור לו להחזיר יותר ממה שהלוה, אם הלוה מאה ש"ח לא ישלם מאה ואחד, אפילו אם איחר בתשלום, וזו עבירה חמורה מאוד, ואמרו חז"ל למה הריבית דומה למי שנשכו נחש, ואינו מרגיש עד שמתנפח עליו, כך הריבית מתרבה מעט מעט עד שתופח והולך.

3. שבת ס"ג.

4. יחזקאל ל"ז ט' ובילקוט רמז שע"ה

5. יחזקאל י"ח י"ג

♦ הרשב"ם ניצל מאיסור כלאים ♦

מסופר⁷ על הרשב"ם רבי שמואל בן רבי מאיר שהיה בן בתו של רש"י, שהיה שפל עיניים, שמרוב חסידותו לא הגביה עיניו, ופעם אחת רצה לעלות על קרון אשר סוס ופרד משכו בו, ולא שם לב שיש כאן כלאים כי הרי השפיל את עיניו, אבל מן השמים שמרו עליו שלא יכשל חלילה, ונעשה לו נס, ונזדמן לשם אחיו "רבינו תם", וכשראה מה קורה כאן, אמר לאחיו: "אל תהי צדיק הרבה, שא מרום עיניך והנה סוס ופרד לקראתך" ונמנע ולא עלה. ולכאורה צריך להבין הרי רשב"ם היה צדיק גדול, ולמה לא חשש אולי יעלה בקרון של סוס ופרד שהרי גוי חשוד על כלאים, וביארו בזה⁸ הנהגת הרשב"ם ודברי אחיו רבינו תם, שהם הולכים לשיטתם, שחולקים בענין מה שאמרו: "אין הקב"ה מביא תקלה על צדיקים". דלדעת רבינו תם (שבת י"ב: ד"ה רבי) אין זה אמור אלא רק בדברים של אכילה שזה גנאי לצדיק שאוכל דבר איסור, ובזה שומרים את צדיק שלא ישל, אבל בשאר דברים גם צדיקים יכולים להיכשל, ולכן, אמר לו רבינו תם לאחיו הרשב"ם: "אתה הולך ופניך למטה ואין אתה משגיח על הקרון איך הוא נמשך, אל תהי צדיק הרבה", כי רק בדברים של אכילה יש שמירה עליונה". אולם הרשב"ם לשיטתו (ב"ב קלג: ד"ה קרא) שגם בשאר דברים "אין הקב"ה מביא תקלה על צדיקים ולכן צעד ועיניו מושפלות וסמך שהקב"ה לא יביא לו תקלה וממילא התיר לעצמו ללכת עם עינים מושפלות ולא חשש, שמא יכשל באיסור כלאים, וכך היה באמת ששלחו לו את ר"ת אחיו שהצילו מלעלות על הקרון.

♦ השמחה בקיום המצוה שלא לנהוג בכלאים ♦

מעשה שסיפר החתם סופר זצ"ל על רבו רבי נתן אדלר זצ"ל, היה זה בימים שבהם ישב החתם סופר בפרנקפורט שבגרמניה ולמד תורה מפני הגאון רבי נתן אדלר, והנה בערב שבת חנוכה כשהחשיכה כמעט וירדה לעולם הגיעו שליחים מבוהלים אל רבי נתן ואמרו לו שבאו מקהילת אדנבלד, וסחפרו שנגזרה עליהם גזירות גירוש וביקשו מהרב שיבקש עליהם רחמים מהשר מדלברג, שהיה ידידו של רבי נתן אדלר.

עם צאת השבת אסר רבי נתן את עגלתו ורצה לנסוע אל אחוזת השר, ארוכה היתה הדרך מפרנקפורט אל ביתו של השר ואף אחד מבעלי הסוסים לא הסכים להשכיר לרב את סוסיו שיסעו בשלג הגבוה שכיסה את פני האדמה על כן החליט רבי נתן לנסוע בליל טבת צונן זה במגררה פתוחה ואף שהיה בכך חשש סכנה לבריאותו,

ומצוה זו נוהגת בכל מקום שימצאנה בין ברשות הרבים בין ברשות היחיד, בין באילן בין בארץ, ואפילו מצאו בים או על ראשו של אדם אסור ליקח האם מעל הבנים.

מסופר על הגאון רבי עזרא עטיה זצ"ל שהיה רגיל למסור שיעור בגמרא בפני פקידים סוחרים ותעשיינים, כשהגיעו בגמרא לסוגית מצוות שילוח הקן למדו את הדין הזה בגמרא, מה יהיה הדין אם ימצא קן על ראשו של אדם? וכו'.

אחד מן השומעים אמר; איזו מין שאלה לא מציאותית זו, מדוע עוסקת הגמרא בכזו שאלה, ענה לו הרב בנועם אך בתקיפות דברי הגמרא הם קודש קדשים ואין להרהר אחריהם, מכיוון שראה הרב שלא הועילו דבריו לאותו תלמיד התפלל מתוך כאב, ואמר; ריבוננו של עולם תוכיח את אמיתות תורתך הקדושה, והנה לפתע נכנס אחד מהתלמידים שנעדר זמן רב, שמח הרב ואמר בליבו יש כאן הזדמנות להסיח את דעתו של העיקש, ושאל את הבא היכן היית זמן כה ארוך? ענה ואמר היה לי עסק בהודו, שהיא ארץ מוזרה ואורחותיה מוזרים, תארו לכם יושב אדם משועמם בידיים משולבות תחת עץ יום יומיים שלושה, ומשום שלא שינה את תנוחתו, באה ציפור ובנתה על ראשו קן, והוא אפילו לא הזיז את ידו כדי לגרשה, מה אתם אומרים! ? אמר הרב עטיה זצ"ל אנו אומרים משה אמת ותורתו אמת! ואותו אדם שלעג על כך כבש עיניו בקרקע מרוב בושה.

♦ לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו ♦

אסור לחרוש, או לעשות מלאכה, בשני סוגי בעלי חיים יחד, יש אוסרים רק כשהם קשורים יחד, ויש אוסרים בכל אופן, כגון שור וחמור שהולכין זה אצל זה ודף מונח עליהם, המנהיגן אפי' על ידי קולו בלבד, הרי זה לוקה, ויש אוסרים אפי' בלי עשיית מלאכה ונשיאת משא, רק שהיו קשורין יחד, והוא מנהיגן או מושכן, ויש אוסרים גם אם לא היו קשורים, שגם בזה אסור ולוקה, ולפי זה הרוכב על הסוס לצוד ציד, ומושך בחבל הכלב אצל הסוס, לוקה משום מנהיג כלאים דאפילו בהנהגה בלי מלאכה ובלי קשירה, אסרה התורה, ומסופר שהרב הגדול בדורו מהור"ר יוסף קארו זלה"ה היה פעם אחת בכפר וראה יהודי מושך ברסן הסוס, ואחורי הסוס חמור קשור בחבל במרדעת הסוס, וקרא, וגער, ונזף, ביהודי, עד שהתיר חבל החמור מעל הסוס, והורה לו שימשוך או ינהיג שניהם בלי קשירה.

6. חרדים

7. מרדכי פ"א דערובין.

8. שיחות מלוה מלכא להרה"ג רבי נתן גשטטנר ח"א חשון כסלו ג'.

לעניים, והתורה מברכת את מי שיקיים מצוה זו בכל מעשה ידיו, ומעשה בחסיד אחד ששכח עומר בתוך שדהו, ואמר לבנו צא והקריב עלי פר לעולה ופר לשלמים, אמר לו אבא מה ראית לשמוח בשמחת מצוה זו מכל מצות שבתורה? אמר לו כל מצות שבתורה נתן להן המקום לדעתנו, שאם אדם רוצה יכול לקיימה, אבל מצוה זו היא שלא לדעתנו, שאפילו יחזר אדם אחריה בכל לבבו לקיימה, לא תעלה בידו שאינה תלויה בידו, ואפשר שלא יארע לו כל ימיו לשכוח, שהרי אם יעלה בדעתו להניח איזה עומרין ברצונו לשם שכחה, לא עשה כלום, ולא קיים את המצוה ואין שם שכחה עליה, שאין זה אלא מתנה וצדקה בלבד, וחייבת במעשר, אבל שיהא נקרא עליה שם מצות שכחה, אין היכולת ביד האדם לעשותה מרצונו ולכך שמח על המצוה שזימנו לו מהשמים, ובאתה לידו לקיימה, ומזה יש ללמוד שאם במצוה זו שמזדמן לאדם ללא שטרך על כך קבע לו הכתוב ברכה בכל מעשה ידיו, הלא דברים קל וחומר שהמתכוין וטורח לזכות במצוה וזכה בה, על אחת כמה וכמה שתבא לו ברכה.

♦ לא תעשק שכיר - ביומו תתן שכרו ♦

מצוה¹⁰ למי ששכר פועל לתת שכר פעולתו בזמנו שנאמר ביומו תתן שכרו ולא תבא עליו השמש וכמו כן מי ששכר בהמה או כלים יש לו לשלם בזמנו ואם איחרו עובר בלאו שנאמר לא תעשוק וגו' אשר בארצך, לרבות כל דבר שבארצך אבל על שכירות קרקע יש מי שאומר שאינו עובר בלאו זה ובכך אם כלתה המלאכה ביום יש לו זמן ליתן השכר עד סוף היום, ואם כלתה המלאכה לאחר שיצא היום יש לו זמן ליתן השכר כל הלילה עד הבקר, הכל הולך אחר גמור מלאכה, וכן אם נתן טליתו לאומן לתקנה והביאה לו ביום יש לו זמן כל היום בלבד, הביאה לו בלילה יש לו זמן כל הלילה בלבד, אבל כל זמן שלא קיבל עדיין את הטלית שהיא עדיין ביד האומן אע"פ שגמרה וכלתה מלאכתו אינו עובר אפילו היא אצלו כמה ימים ואפילו הודיעו שיביא מעות ויטול שלו.

ומצוה זו חמורה מאוד מאוד, ומחשיבים את זה בשמים כהעברות החמורות ביותר ככתוב בנבואת הנביא מלאכי; וְקִרְבָּתִי אֲלֵיכֶם לְמִשְׁפַּט וְהִיִּיתִי עֵד מִמֶּהָר בְּמִכְשָׁפִים וּבְמִנְאָפִים וּבְנִשְׁבָּעִים לְשֹׁקֵר וּבְעֹשֵׂי שְׂכָר אֲלֻמְנָה וְיִתּוֹם וּמִטִּי גֵר וְלֹא יִרְאוּנִי אָמַר ה' צָבָאוֹת, וצריך להיזהר בזה מאוד, והחפץ חיים היה מייעץ לכל מי שלוקח אומן לביתו, לסכם לפני העבודה כמה זה יעלה, כדי שלא יהיו אחר כך ויכוחים כמה חייב לשלם ונמצא שעובר באיסור זה.

לא רצה הרב לדחות את הנסיעה כיון שיש בכך משום לא תעמוד על דם רעך, תלמידו החתם סופר טרח וחיפש עד אשר הצליח להשיג עגלה סגורה בעלת סוסים ושלם עליה סכום רב, ולאחר הפצרות הסכים רבי נתן שתלמידו יתלווה אליו בנסיעתו, ואכן בנסיעה זו התפעל החתם סופר מגודל צדקתו וקדושתו של רבו, שבמשך כל זמן הנסיעה לא פסק מלשנן בעל פה את תלמודו, בעוד החתם סופר מתפעל מעצמת המראה, ולפתע חדרה העגלה לתוך תלולית של שלג ונעצרה, שני הסוסים שקעו בבור עמוק מבלי יכולת להיחלץ, רבי נתן הציע להתיר אחד משני הסוסים ולרכוב עליו אל הכפר הסמוך ושם לשכור סוס או שנים כדי שיחלצו את העגלה מתוך השלג, הסכים העגלון להצעה זו תמורת כסף רב, וחילץ את אחד הסוסים ופנה ברכיבה אל הכפר הסמוך רבי נתן ותלמידו נותרו בתוך העגלה התקועה במשך שלש שעות עד אשר ראו את העגלון מתקרב עם שני שוורים, העגלון רצה לרתום את השוורים והסוסים יחדיו, וכשראה זאת רבי נתן קפץ מבוהל מתוך העגלה, ובקפיצתו נשרו מנעליו מעל רגליו והוא נותר בגרביים בלבד ומה הופתע החתם סופר לראות את מורו ורבו מרקד בשמחה בתוך השלג העמוק התפלא התלמיד לפשר הריקוד וחרד לבריאותו של רבי נתן שהיה מרקד יחף בשלג, ועל כן כהרף עין זינק החתם סופר מהעגלה ומשך את רבו פנימה אל העגלה, אך רבי נתן כמו נאבק עמו ולא הרשה לו להפריעו מריקודו; כלום אינך רואה את מעשה העגלון קרא רבי נתן לעבר החתם סופר בצהלה והורה בידיו על השוורים העומדים להירתם, יוהן קרא רבי משה אל העגלון על פי תורתנו הקדושה אסור לרתום שוורים וסוסים יחדיו, יוהן העגלון לא הבין והתכוון להמשיך במלאכתו אך רבי נתן הפציר בו שלא יעשה זאת ואמר לו לחזור אל הכפר ולהביא שני סוסים ובאמרו זאת הושיט לעגלון צרור תפוח של שטרות כסף, ושוב נותרו רבי נתן ותלמידו בעגלה משך שלש שעות בשעות אלו נודע לו לחתם סופר מדוע רקד רבו ומדוע כה שמח; מיום שעמדתי על דעתי אמר רבי נתן אדלר לא עלה בידי לקיים מצוה זו, כלומר להימנע מן העבירה של רתימת שור וסוס יחדיו, ועתה צא וראה כמה טרחות טרחו בני עירנו למנוע בעדי מהנסיעה בלילה, אך אני לא נשמעתי להם, ובזכות מצות הצלת נפשות שעליה לא ויתרתי, זיכני ה' יתברך במצוה שניה מצוה שמימי לא קיימתי, וכי לא אצהל וארקוד על כך.

♦ וישכחת עמר בשדה לא תשוב לקחתו ♦

מי שקוצר את שדיהו ושכח עומר בשדה, חבילה של תבואה אסור לו לשוב לקחתו אלא מצוה עליו להניחו

9. תוספתא פאה ג' י"ג
10. שלחן ערוך הרב

והרב לבש בגדיו והלך לו לבית האר"י, אמר לו האר"י, אתה כבר נקי, כבר אין עליך הסימן של חשש גזל, חלף ועבר, אמר לו, תראה אם יש עוד משהו, אמר לו, לא נשאר דבר, אמר לו והיכן היה הספק גזל, השיב לו באותה אשה שלקחה שני פרוטות, והטעות היה בזה, שזאת האשה היתה טווה דק, באומנות מיוחדת וצריכה לקבל שכר יותר משאר הטווים, ואתה נתת לה כמו שאר הטווים, ואז נשק לרב וברכו, והלך לביתו בשמחה.

♦ אֶבֶן שְׁלֵמָה וְצֶדֶק יִהְיֶה לָךְ ♦

מסופר על הצדיק¹² רבי מנחם מנדל מרימינוב ז"ל שבכל ערב ראש חודש היה שולח שנים מתלמידיו להשגיח על המדות והמשקלות אם הם כהוגן, פעם שלח את ר' הערש הכהן מרימינוב, שהיה אחר כך ממלא מקומו, ועוד אחד עמו, וימצא בחנותו של עשיר אחד תלמיד חכם, מדה פסולה, כאשר הוכיחוהו ע"ז, השיב כי אין מודדין בה, אמר לו ר' צבי הלא הדין במשקלות, שאפילו אינו משתמש בה ואפילו עשאה עביט של מי רגלים, אסור להשהותה בבית, זרק רבי צבי את המדה על הארץ וירמסה ברגליו, ושברה, כעס העשיר ואמר; הגם שאול בנביאים? הגם אתה יודע לפסוק דיני התורה? בשובם לבית רבם שאל אותם אם הכל כהוגן, העלים ר' צבי מרבו המאורע הלז, וענה שהכל כהוגן, כדי שההוא לא ייענש מהקפדת הצדיק, אולם השני גילה אוזן הרב על המקרה ההוא, מיד שלח את השמש לקרא כל הקהל לביהכ"נ, כי הוא ידרוש וצוהו להכות בפטיש על דלתי כל בית, מלבד מעל דלת חנותו של העשיר הלז, כאשר נאספו כל הקהל דרש הרב תוכחת מוסר על אודות אפדת צדק והין צדק, העשיר הלז שהיה גם הוא באותי מעמד הבין כי בשלו כל הרעש הזה נתבהל מאד, וישלוף נעליו בתוך קהל ועדה לקבל נזיפה, ויבקש סליחה, צוהו הרב ליתן קנס חמשים אדומים וימחול לו.

ומעשה¹¹ שהיה בהרב משה גלאנטי ז"ל שהיגיע אל האר"י ז"ל, ואמר; יאמר לי מר בטובו תיקון נפשי מה הוא? ויען האר"י ויאמר, כבודו הוא רב זקן ואיך ישאל ממני תיקון נפשו, והוא הפציר בו עוד הפעם לומר תיקון נפשו, עד שאמר לו; פגם של ספק גזל, אני רואה עליכם! כשמוע הרב רבי משה ז"ל כך הלך לביתו ויפשוט בגדיו וילבש שק ואפר וישב על הארץ ויתן קולו בבכי גדול לאמר, אנה אוליך את חרפתי אחר שאני דיין בצפת, ויהא בידי ספק גזל, ובכה עד שלא נשאר בו כח עוד לבכות, וכל בני ביתו ראו ויתמהו, ואז שאל מעט מים להשיב רוחו אליו.

וצוה לשמש שיקבץ לו כל העושים מלאכתו מלאכת הבגדים אנשים ונשים ויבואו לפניו ויתמהו בראותם אותו יושב באפר, ואמר להם שמעו נא דברי ועשו אתי חשבון, מה אני חייב לכם והשיבו כולם פה אחד ואמרו; אדוני אין שום אחד ממנו יודע חשבון לפי שכל דבר מעות שאנו מקבלים ממור יש לנו ברכה מהם, לאכול ולשתות וללבוש והותר ואם כן מה חשבון נעשה עמך, שהרי מיום שאנו עוסקין במלאכתך אין אנו מחשיבין המעות שנותן לנו מר לראות כמה הם, אז אמר הגאון אכן נודע הדבר ואמר להם דעו שיש דין ויש דיין בעולם לכן אני יושב בכך וזהו הדבר הוא עונשלהם דעו שיש דין ויש דיין בעולם לכן אני יושב כך על הארץ ובוכה, וזהו הדבר שאתם סומכים עלי הוא עונש לי, שסוף סוף בן אדם אני ויכול לטעות, לכן מכאן ואילך אם תקבלו עליכם שתדקדקו עמי בחשבון אפילו בפחות משוה פרוטה מה טוב, ואם לאו אבטל מלאכתי שאיני רוצה ליכנס לגהינם בידי, לכן עתה על העבר הרי מעות לפניכם טלו מה שתמצו, אמרו לו אדונינו מה נקח אחר שאין אנו יודעים בחשבון שום טעות, וכי לנו מותר הגזל!?

אמר להם אם כך אתן עצה, שתקחו מה שתמצו ותאמרו בלב טוב הרי קבלנו כל מה שחייב לנו החכם מיום שאנו עוסקים במלאכתו, ואם חייב לנו יותר הרי אנו מוחלים לו מחילה גמורה, וגם אני אומר לכם כן, מיד מחלו מחילה גמורה, ולא היה שום אחד מהם שלקח שום פרוטה, זולת אשה אחת שלקחה שני פרוטות, והפציר בה לקחת יותר ולא רצתה, והלכו כולם.

11. הקדמה לספר קול בוכים ובשבחי האר"י

12. מגדולי החסידות גוטמן, וסיפורי חסידים.

עיצוב ועימוד: בהירות
b65271000@gmail.com

ניתן להשיג בטל': 053-314-1925
ובמייל: wa052052@gmail.com